

Stjepan A. Seder

SLAVKO JE U SAMO ČETIRI GODINE, OD 1941. DO 1945. BIO VOJNIK U TRI RAZLIČITE VOJSKE, TRI RAZLIČITE DRŽAVE, TE VOJSKE SLAVKO NIJE BIRAO, KAO ŠTO NIJE BIRAO NI DRŽAVE U KOJIMA ĆE ŽIVETI, VEĆ SU VOJSKE I DRŽAVE "BIRALE" NJEGA. SVE TO VREME SLAVKO SE NIJE SELIO IZ KARLOVACA

Jedan život

Slavko i Mica su se poznavali duže vreme i bilo je samo pitanje vremena kada će se venčati. Slavko-ovom ocu, Braci, to nije bilo po volji. Ne zna se šta mu je smetalo, da li to što je Mica bila Srпкиnja ili to što je bila iz relativno siromašne porodice. Slavko sa tim nije imao nikakvih problema i veoma lako je prešao preko očevo nezumenjanja. Doduše Braca te svoje nesimpatije prema Mici nije sinu ni iznosio, ali se to svakako osetilo.

Venčanje je obavljeno u januaru 1940. godine u Katoličkoj crkvi Presveto Trojstvo u Sremskim Karlovcima. Pri izboru crkve Mica nije pravila nikakvo pitanje. Mada je Slavko očekivao da tu neće biti nikakvih problema, oni su se ipak pojavili. U postupku prijavljivanja venčanja župnik je zahtevao da obavi uobičajeni postupak razgovora sa budućim mladencima. Na tom razgovoru je župnik predložio da Mica promeni konfesiju i pređe u katoličku veru, što je ona odbila. Slavko je tu njenu odluku podržao. Župnik je bio uporan i nije odustajao u svome naumu. Kada je video da to malo prevazilazi uobičajeni postupak razgovora na ovu temu, Slavko je preuzeo inicijativu i rekao župniku da ako on ne želi da ih venča ovako kako su došli kod njega, da će se oni tada venčati u pravoslavnoj crkvi. Slavko to nije predstavljalo nikakav problem, kao ni njegovoj majci. Njegova majka Kata je, iako katolkinja, redovno išla u pravoslavnu crkvu koja je bila udaljena od njihove kuće sto metara, dok je rimokatolička bila udaljena dodatnih dvesta metara. Ta udaljenost Kati nije predstavljala neki problem, nije bila razlog, već činjenica da bi morala, kako je govorila, da prođe pored crkve, da bi otišla do neke druge, a to po njenom shvatanju religije, mesta i načina komuniciranja sa Bogom, nije bilo u redu.

Kada je uvideo da neće moći da uradi što je naumio, tj. da prevede buduću mladu u katoličanstvo i da mu preti objektivna opasnost da izgubi pripadnika svoje crkve, župnik je prihvatio odluku budućih mladenaca i obavio venčanje 29. januara 1940. godine.

Mica se preselila kod Slavka odmah nakon venčanja. Praktično po izlasku iz crkve došli su do Slavkove kuće, gde je venčanje proslavljeno i tu je ostala. U miraz nije imala šta da donese, ali je zato donela štafr, upravo onako kako je to bilo uobičajeno u karlovačkim devojačkim kućama. Neki od primeraka štafira se još i danas nalaze u njihovoj kući i naslednici ih čuvaju sa ponosom.

Pre početka rata na tlu Jugoslavije, Slavko je pozvan u rezervu. Po Slavkovom odlasku u rezervu, Mica je ostala sa Cacom (sinom - bebom, prim. ur.) u kući Slavkovića roditelja, oca i maćehe. Pošto je Braca imao jasno distanciran stav prema Mici, pa to znači i prema njoj bebi od nekoliko meseci, Mica se sa Cacom, po Slavkovom odlasku, preselila kod svojih roditelja Bože i Evce (Dožić iz porodice patrijarha Gavrila - prim. ur.) na Bellu, delu Karlovca prema Stražilovu, od Branka Radičevića opevanom delu Fruške gore.

Slavko je 1. aprila 1941. godine u Požarevcu, u četi za vezu Dunavske divizije, primio 4. bežični vod kao vodnik. U Požarevcu je sa svojim vodom ostao do 8. aprila, kada je sa četom preko Lučice, Tomislovca, Žabara, došao do velike

Iz porodičnog albuma: Slavko Seder na venčanju na Srпкиnjom Milicom Dožić, kao vojnik Kraljevine Jugoslavije i njegova zarobljenička dopisnica iz nemačkog logora

padnici nemačke nacije. Rečeno mu je prilikom otpuštanja da Nemač ne može biti nemački zarobljenik. To je bio nemački stav i odnosio se na sve zarobljene Nemce u bilo kome delu sveta.

Slavko je uskoro dobio radno mesto sekretara Predstojnika karlovačkog kotara Oskara Banjca. Pretpostavka je da je Slavkov posao podrazumevao da obavlja posao sličan poslu koji danas obavljaju šefovi kabineta kod predsednika opština: da vodi računa o njegovim obavezama, sastancima, da sačinjava službene beleške, prisustvuje njegovim sastancima, vodi zapisnik i tome slično. No, pored tih poslova Slavko je povremeno dobijao i poneki ad hoc posao, koji mu je poveravan sa posebnim poverenjem. Iz Slavkovih priča zna se za dva takva slučaja.

Slavko i Mica iz Karlovaca

Sutradan je pred Slavkovu kuću stala jedna velika, crna limuzina i iz nje su izašla dva visoka ustaška oficira (Karlovci su se za vreme II svetskog rata nalazili u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj). Slavko je, kada ih je uveo u kuću, saznao da su došli iz Sremske Mitrovice, koja je tada predstavljala značajno vojno i civilno središte NDH. Došli su radi razgovora s njim, a kako je Slavko jednom prilikom ispričao sinu, pretpostavio je da će ga odvesti sa sobom. Međutim, to se nije desilo, ali već sutradan je bio oslobođen dužnosti da brine o zatvoru. Slavko je bio mišljenja da ga nisu hapsili samo zato što je bio Nemač i kao takav otpušten iz logora u Nemačkoj. Ustaše su, kako je rekao ukucanim jednom prilikom, imale strah od nemačkog autoriteta i morali su dobro da pazе na svoje postupke, kako ne bi izazvali njihovu reakciju.

SLAVKO JE 1957. GODINE IZABRAN ZA DIREKTORA MANJEG UGOSTITELJSKOG PREDUZEĆA TURIST U SREMSKIM KARLOVCIMA. ISTE GODINE JE IZABRAN I ZA OPŠTINSKOG ODBORNIKA I ZA POTPREDSEDNIKA OPŠTINE. A GODINU DANA KASNIJE I ZA PREDSEDNIKA OPŠTINE. OVAJ IZBOR IZGLEDA NEVEROVATAN. A TO JE I BIO, JER, TO JE SIGURNO BIO JEDINSTVEN SLUČAJ U JUGOSLAVIJI, DA ZA PREDSEDNIKA OPŠTINE BUDE IZABRAN ODBORNIK KOJI NIJE PLAN PARTIJE

danik" obaveštava dana 9. listopada 1943: "u zadnje vreme se primećuje da kod Sedera Slavka, zamjenika kot. predstojnika u Hrv. Karlovcima dolaze na neki razgovor sumnjive osobe iz pokrajnih sela, koja nemaju nikakvog službenog zanimanja u kotaru. Iste osobe su

"SLAVKO SEDER, kotarski činovnik iz Hrvatskih Karlovaca je sumnjiv održava veze sa partizanima. Iz sela Bukovca bili su sprovedeni u logor u Zemun ljudi koji su održavali vezu sa partizanima. On je održavao vezu sa tim ljudima i čim je saznao da su oni odvedeni u

čao za neke od svojih aktivnosti, za koje su kasnije pronađeni i pisani tragovi, kao i o više slučajeva nagovora od nekoliko prijatelja da se uključi u Komunističku partiju. Slavko nije želeo da se uključi u Komunističku partiju i nije postao član Partije.

Slavko i Mica nisu mogli da pretpostave da će po okončanju rata doći do nekontrolisanog i neovlašćenog hapšenja i likvidacije Karlovačana, u kojima je uhapšen i likvidiran i Slavkov rođeni stric, za koga nije bilo nikakvih dokaza da je učinio bilo kakvo krivično, pa ni nemoralno delo. A nije ni moglo biti dokaza jer takva dela nije ni počinio. Drugi stric je uhapšen i, srećom po njega, samo je zatvoren.

U ovoj situaciji Slavko nije mogao ništa da učini, pa eto, nije uspeo ni da spase rođenog strica, a po njegovom uverenju stradao je samo zato što je bio bogat. Trebalo je preoteti njegovu imovinu. A tokom rata Slavko je, i to u ustaškom, fašističkom režimu, uspeo da spase veći broj nevinih ljudi od progna aktuelne vlasti, pa možda i smrti.

Nove vojne vlasti su izvršile mobilizaciju svih vojno sposobnih muškaraca. Toj obavezi su podlegali svi vojno sposobni muškarci, bez obzira na nacionalnost, religioznost ili verispovest. Mobilisan je i Slavko i raspoređen u komandu mesta u Petrovaradinu, gde je bio zadužen stražarskim dužnostima.

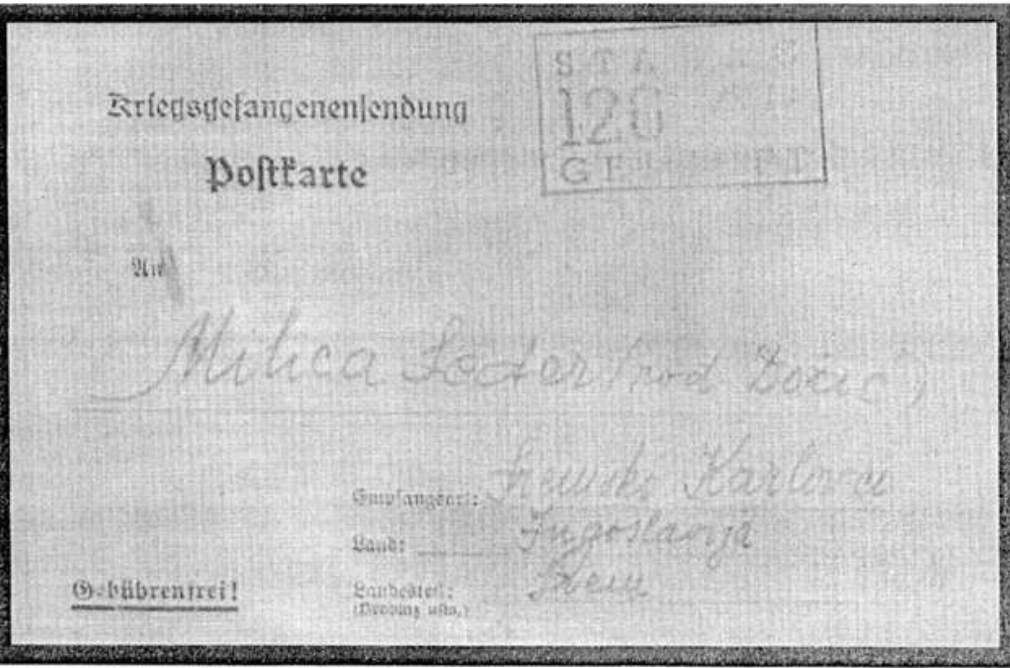
I kao kuriozitet, Slavko je u samo četiri godine, od 1941. do 1945, bio vojnik u tri različite vojske, tri različite države. Te vojske Slavko nije birao, kao što nije birao ni države u kojima će živeti, već su vojske i države "birale" njega. Sve to vreme Slavko se nije selio iz Karlovaca. 1941. godine je bio u "rezervi" vojske Kraljevine Jugoslavije i kao takav i zarobljen, već 1942. je bio u "rezervi", pozvan na vezbu u domobrane - vojske NDH, da bi već 1945. godine bio pozvan u "rezervu" vojske Demokratske Federativne Jugoslavije.

Po završetku rata 1946. u Karlovcima je osnovana Poljoprivredna zadruga "Novi život". Slavko je primljen u Zadrugu na radno mesto administratora, a to bi odgovaralo današnjem nazivu, odnosno poslovima i nadležnostima sekretara. Mica se takođe zaposlila u Zadruzi, gde je sa suprugom upravnik zadruga radila u zadrudnoj mlekaru.

Posle prestanka rada Poljoprivredne zadruge "Novi život" Slavko se zaposlio u građevinskoj firmi BANSTOL sa sedištem u Sremskim Karlovcima. Tu je radio kao sekretar kraće vreme, jer je ta firma preselila sedište u Beograd, što on nije mogao da prihvati. Po preseljenju BANSTOL-a za Beograd, Slavko je 1957. godine izabran za direktora manjeg ugostiteljskog preduzeća TURIST u Sremskim Karlovcima. Iste godine je izabran i za opštinskog odbornika i za potpredsednika Opštine, a godinu dana kasnije i za predsednika opštine. Ovaj izbor izgleda neverovatan, a to je i bio, jer, to je sigurno bio jedinstven slučaj u Jugoslaviji, da za predsednika opštine bude izabran odbornik koji nije član partije.

Slavko i Mica, Cacini roditelji, u osmoj deceniji života, su bili poluinvalidi i nesposobni za samostalan život. Teška situacija, skoro bezizlazna. Međutim, oni su bili sve-sni cele te situacije i Caci su predložili rešenje: da oni zajedno odu u starački dom, pa će mu na taj način olakšati svakodnevni život.

Mica je umrla u bolnici 1946. godine u svojoj 75. godini. Slavko je umro 15. decembra 1996. godine, u svojoj 82. godini.

Drugi događaj je takođe vrlo delikatan i teško je objasniti kako je Slavko uspeo da ga uspešno izvede i na taj način spase trideset i dve žene iz Bukovca od deportovanja u logor, a možda i nečeg goreg. Te žene su zatvorene u logor u drugoj polovini avgusta 1942. godine, jer su prema mišljenju aktuelnih vlasti imale nekog iz svojih porodica u partizanima.

Ove trideset i dve žene su iz Bukovca deportovane u Karlovce, nakon nekih pobuna domaćih Srba protiv nove NDH vlasti. Trebalo je da u Karlovcima sačekaju deportaciju za neki od logora u NDH ili pak u Nemačkoj. Za njihov boravak u Karlovcima korišćena je zgrada Bogoslovskog seminara, koja je bila dosta velika i imala veći broj prostorija, tako da su one nesmetano mogle da borave u toj zgradi. Da bi opravdao zadržavanje ovih Bukovčanki u Karlovcima, Slavko je morao da izmisli razloge za njihovo zadržavanje. Morao je da pronađe poslove kojima će se baviti i da tako opravda njihovo zadržavanje. To su bili uglavnom poslovi na održavanju čistoće u toj i dve susedne zgrade. U svome naumu je uspeo samo delimično, jer je uspeo da ih zadrži do marta 1943. godine, kada su ustaše dvadeset i pet ovih žena pustili kućama, a njih sedam je upućeno na rad u Nemačku.

Slavkovo ponašanje nije ostalo neprimetno i aktuelnoj vlasti. O takvom Slavkovom ponašanju izveštavaju svoje centre za to zaduženi obaveštajci. Tako obaveštajac "Pouz-

dosta sumnjive kao partizanske uhode, a osobito neke ženske. Primjećeno je da često dolazi neka Branka, koja je jedno vreme bila u šumi, a sada je pobjegla iz sela Bukovca u Hrv. Karlovce, gdje se i sada nalazi." Ili izveštaj od 10. 12. 1943. godine, pod brojem: 135, u kome se kaže sledeće:

O autoru

U dobrom maniru nove historiografije, publicista i aktivista nemačke nacionalne manjine u Srbiji Stjepan A. Seder objavio je knjigu **Građani šest država** (izdavač Fondacija Zavičajna kuća, Sremski Karlovci 2017. god.), u kojoj kroz priču o svojoj porodici od sredine XVIII veka do naših dana ispisuje svojevrsnu istoriju multietničke Vojvodine. Veliki dramatični događaji, propast jednih imperija i uspon novih vladodržava narukovali su i preusmeravali životne tokove generacija koje su živele na ovim prostorima. U dogovoru sa autorom Danas objavljuje odlomak iz ove knjige. Izbor i oprema teksta redakcijski.

SLAVKO JE 1. APRILA 1941. GODINE U POŽAREVCU, U ČETI ZA VEZU DUNAVSKE DIVIZIJE, PRIMIO 4. BEŽIČNI VOD KAO VODNIK NA VELIKU SUBOTU 12. APRILA JE OKO 10-11 SATI U NATALINCIMA POČELA BITKA IZMEĐU DUNAVSKE DIVIZIJE I NEMAČKIH TRUPA. BITKA JE TRAJALA DO 14 SATI, KADA JE CELA DIVIZIJA ZAROBLJENA